

"GELINKTE" ONDERNEMINGEN

Jan VERHOEYE

Accountant

Vennoot DE DEYNE, VERHOEYE,
Accountants en Belastingconsulenten

Docent HOGESCHOOL GENT

Lid CBN

Fiscaal Redacteur FET

In dit dossier analyseren Marieke Wyckaert, advocaat, en Jan Verhoeve, accountant, het begrip "gelinkte ondernemingen" vanuit de drie belangrijkste invalshoeken, met name het boekhoudrecht (pp. 9-15), het fiscaal recht (pp. 16-22) en het vennootschapsrecht (pp. 23-32)

1. Boekhoudkundige benadering

In tal van bepalingen van de Boekhoudwet en de Vennootschappenwet worden een aantal verplichtingen afhankelijk gesteld van het feit of een onderneming al dan niet op geconsolideerde basis een grote onderneming is zoals dit op vandaag geformuleerd is binnen artikel 12, § 2 van de Wet van 17 juli 1975. Vandaar dat deze begrippen vooreerst uiteengezet worden aan de hand van de terzake relevante adviezen van de Commissie voor Boekhoudkundige Normen (CBN) die deze daaromtrent sinds haar ontstaan heeft gepubliceerd.

1. BEREKENING OP GECONSOLIDEERDE BASIS

Artikel 12 van de Wet van 17 juli 1975 bepaalt dat kleine en middelgrote ondernemingen, aldus gekenmerkt op grond van de hierin vastgestelde criteria, hun jaarrekening mogen opmaken en openbaar maken volgens een verkort schema dat door de Koning wordt vastgesteld.

Op grond van dezelfde criteria werd een onderscheid ingevoerd:

- inzake de openbaarmakingsregeling voor de jaarrekening van bepaalde categorieën van ondernemingen bedoeld in artikel 10 van het Koninklijk Besluit van 12 september 1983 tot uitvoering van artikel 10, § 2 van de Boekhoudwet;
- inzake de verplichting voor de kapitaalvennootschappen om een commissaris-revisor aan te stellen (artikel 64, § 2 Venn.W.);
- inzake de openbaarmaking van de controle- en jaarverslagen bedoeld in de artikelen 65 en 77 Venn.W.

Het Koninklijk Besluit van 17 februari 2000 tot wijziging van artikel 12, §2 van de Wet van 17 juli 1975 op de boekhouding en de jaarrekening van de onderne-

mingen (B.S., 23 maart 2000) heeft de criteria die de wet hanteert om een onderneming als klein en middelgroot te beschouwen, als volgt gewijzigd: de jaaromzet, exclusief BTW: 6.250.000 euro (= 252.124.375 BEF)(vroeger: 200 miljoen BEF), het balanstotaal: 3.125.000 euro (=126.062.188 BEF) (vroeger: 100 miljoen BEF) en het personeelsbestand: 50 personen (ongewijzigd).

Zodra een onderneming niet meer dan één der voornoemde criteria overschrijdt, wordt zij beschouwd als klein en middelgroot, tenzij het jaargemiddelde van het personeelsbestand meer dan 100 bedraagt (artikel 12, § 2 van de Wet van 17 juli 1975).

Deze nieuwe criteria gelden met onmiddellijke ingang voor de boekjaren afgesloten vanaf 31 december 1999.

Artikel 12, § 2 van dit besluit zegt: "Als de onderneming met één of meer andere ondernemingen verbonden is in de zin van het koninklijk besluit van 8 oktober 1976 op de jaarrekening van de ondernemingen, worden de criteria inzake omzet en balanstotaal bedoeld in artikel 12, § 2 (van hogergenoemde wet), berekend op geconsolideerde basis. Wat het criterium personeelsbestand betreft wordt het aantal werknemers opgeteld dat door elk van de betrokken verbonden ondernemingen jaarlijks gemiddeld wordt tewerkgesteld".

Deze bepaling is de bestuursrechtelijke uitvoering van de intentie van de Regering (cf. Memorie van toelichting bij het wetsontwerp tot wijziging van de Boekhoudwet - Doc. Kamer van Volksvertegenwoordigers, zittijd 1980-1981, nr. 925/1, p. 6) om, in verband met de soepeler regeling ten gunste van kleine en middelgrote ondernemingen, eerder oog te hebben voor de echte kleine en middelgrote ondernemingen, met uitsluiting van kleine ondernemingen opgericht of geïntegreerd in een grote

groep van vennootschappen (cf. Verslag aan de Koning dat het voornoemde besluit van 12 september 1983 voorafgaat, p. 2).

Over de interpretatie van deze regel werden aan de Commissie verschillende vragen gesteld, in het bijzonder over de ondernemingen die bedoeld worden en over de berekeningswijze op geconsolideerde basis (*Bulletin CBN*, nr. 16, april 1985, p. 9-11).

a. Bedoelde ondernemingen

In verband met de bedoelde ondernemingen zij er vooreerst op gewezen dat de bepaling over de berekening van de criteria op geconsolideerde basis, geldt voor elke door de Boekhoudwet bedoelde onderneming die een verbonden onderneming is. Bijgevolg is zij niet alleen van toepassing op elke - in België of in het buitenland gevestigde - toponderneming van een groep, maar ook op de dochtervennootschappen. Voor het begrip verbonden onderneming moet, krachtens voornoemd artikel 12, § 2, worden verwezen naar de omschrijving in het Koninklijk Besluit van 8 oktober 1976. Over dit begrip verschenen reeds twee adviezen van de Commissie, in het *Bulletin* nr. 4, p. 20 en nr. 6, p. 11.

b. Gemiddelde tewerkstelling

Wat de berekeningswijze van de criteria betreft blijkt de optelling van het aantal werknemers dat door alle verbonden ondernemingen jaarlijks gemiddeld wordt tewerkgesteld, geen interpretatiemoeilijkheden op te leveren.

c. Omzet en balanstotaal

Wat de berekening op geconsolideerde basis van omzet en balanstotaal betreft moet, naar het oordeel van de Commissie, verwezen worden naar de algemeen aanvaarde consolidatiebeginselen, zoals zij met name in de zevende E.G.-Richtlijn zijn verwoord en overgenomen zijn in het Belgisch Consolidatiebesluit van 6 maart 1990. Krachtens deze beginselen hoort, bij een deelneming van meer dan 50%, volledig te worden geconsolideerd; dit betekent dat, onder voorbehoud van het "wegvallen" van onderlinge vorderingen en schulden, kosten en opbrengsten uit transacties tussen in de consolidatie opgenomen ondernemingen en de interne relaties op het vlak van deelneming en eigen vermogen, alle activa en passiva, alle opbrengsten en kosten van alle in de consolidatie opgenomen ondernemingen, worden opgeteld. Bijgevolg wordt bij een deelneming van 60% de omzet van de dochter volledig, dus niet naar rato van 60%, in de consolidatie opgenomen, onverminderd uiteraard de aftrek van de intergroepsomzet.

Evenredige consolidatie is evenwel toegestaan, wanneer een onderneming gezamenlijk wordt bestuurd door een in de consolidatie opgenomen onderneming en een onderneming die niet tot de groep behoort. In dit geval mag zij in de geconsolideerde jaarrekening worden op-

genomen naar rato van de deelneming van de in de consolidatie opgenomen vennootschap in het kapitaal van de betrokken onderneming (artikel 32 van de zevende Richtlijn).

Bij deelnemingen van minder dan 50%, geldt als regel de equivalentieberekening. De beginselen van deze methode worden uiteengezet in artikel 59 van de vierde Richtlijn en in artikel 33 van de zevende Richtlijn, waarnaar dan ook wordt verwezen. Er zij op gewezen dat de equivalentieberekening van dergelijke minderheidsdeelnemingen in beginsel geen weerslag heeft op de geconsolideerde omzet, wél op het geconsolideerde balanstotaal in zover de waarde van de deelneming na equivalentieberekening verschilt van de waarde waarvoor zij geboekt staat ten aanzien van de vennootschap die ze bezit.

d. Het begrip verbonden onderneming

Hieromtrent werd een afzonderlijk advies gegeven (*Bulletin CBN*, nr. 18, januari 1986, p. 9-11). Vooreerst heeft de Commissie eraan herinnerd dat de verplichte berekening op geconsolideerde basis enkel geldt voor verbonden ondernemingen. Zulke berekeningswijze geldt daarentegen niet voor ondernemingen waarmee slechts een deelnemingsverhouding bestaat (cf. artikel 12, § 2, Koninklijk Besluit van 12 september 1983). Wat het begrip verbonden onderneming betreft heeft zij benadrukt dat een deelneming ten belope van 50% of meer géén noodzakelijke voorwaarde is om de onderneming waarin wordt deelgenomen als dochter of kleindochter, en derhalve als een verbonden onderneming, te kunnen kwalificeren. Wanneer een dergelijke deelneming bestaat, dan heeft zulks wel tot gevolg dat de kwalificatie als dochteronderneming niet betwistbaar is, uit hoofde van een onweerlegbaar vermoeden. Doch los van de vermoedens die het jaarrekeningbesluit heeft vastgesteld teneinde eventuele bewijsmoeilijkheden op te vangen en die overigens ook op andere criteria steunen dan op louter aandelenbezit (zoals de stemrechten verbonden aan de aandelen, de stemrechten vertegenwoordigd op de laatste algemene vergadering), moeten de concrete kenmerken van elk geval worden getoetst aan de brede begripsomschrijving opgenomen in het besluit. Dit laatste bepaalt als dochter of kleindochter van een onderneming elke andere onderneming waarin de eerstgenoemde, in rechte of in feite, een doorslaggevende invloed kan uitoefenen op de benoeming van ten minste de helft van haar leiders of op de oriëntering van haar beleid, en zulks krachtens overeenkomsten of uit hoofde van deelnemingen in de laatstgenoemde rechtstreeks via haar dochters of kleindochters. Het komt uiteraard niet aan de Commissie maar aan de betrokken ondernemingen toe om de concrete toestanden te toetsen aan de hier weergegeven begripsomschrijving en er de passende rechtsgevolgen aan te verbinden. De Commissie is niettemin zo vrij geweest aan te stippen dat zo uit concrete omstandigheden mocht blijken dat een Belgische onderneming waarvan de verbondenheid met een buitenlandse onderneming wordt in vraag gesteld, door deze laatste

in een geconsolideerde jaarrekening wordt verwerkt, alsdan de juridische verbondenheid tussen beide ondernemingen bezwaarlijk kan worden betwist. Steeds in verband met het begrip verbonden onderneming werden aan de Commissie ook gevallen voorgelegd waarin dezelfde natuurlijke personen in rechte of in feite, via overeenkomsten of deelnemingen, een doorslaggevende invloed uitoefenen op het beleid van verschillende ondernemingen zonder evenwel zélf als een onderneming in de zin van artikel 1 van de Boekhoudwet te kunnen worden aangemerkt, daar zij in de meeste gevallen de hoedanigheid van koopman missen. De vraag werd dan gesteld of deze ondernemingen en personen moeten worden behandeld als verbonden ondernemingen, met alle gevolgen vandien. Hieromtrent heeft de Commissie geadviseerd dat in de huidige stand van de wetgeving het be-

inzake verbonden ondernemingen te vrijdelen. Wetsontduiking of simulatie kan ook blijken uit de feitelijke vermenging van juridisch onderscheiden patrimoniea. Bovendien verwijst de Commissie voor zover nodig naar haar vroeger uitgebracht advies nr. 114 (*Bulletin* nr. 4, december 1978, p. 21) waarin zij aanbeveelt de begrippen "verbonden onderneming" en "onderneming waarmee een deelnemingsverhouding bestaat" niet restrictief of tekstueel te interpreteren en de betrekkingen tussen de betrokken ondernemingen en personen in de jaarrekening uit te drukken, wanneer er sprake is van een effectieve invloed uitgeoefend op het beleid van de verslaggevende onderneming. In datzelfde advies heeft zij er overigens op gewezen - en na de aanpassing van het jaarrekeningbesluit aan het bepaalde in de vierde E.E.G.-Richtlijn klemt dit des te meer - dat indien de banden

tussen de betrokken ondernemingen en personen van belang zijn voor de beoordeling van het vermogen, de financiële positie en het resultaat van de verslaggevende onderneming, de naleving van het fundamentele vereiste van het getrouw beeld (artikelen 3 en 4 van het Koninklijk Besluit van 8 oktober 1976) eist dat deze betrekkingen op passende wijze in de jaarrekening worden verwerkt.

e. Berekening op geconsolideerde basis

De berekeningswijze van deze criteria werd vastgesteld in de artikelen 11 en 12 van het Koninklijk Besluit van 12 september 1983. Artikel 12, § 2 van dit besluit bepaalt o.m. dat de criteria inzake omzet en balanstotaal berekend worden op geconsolideerde basis, indien de onderneming met één of meer andere ondernemingen is verbonden in de zin

van het Koninklijk Besluit van 8 oktober 1976.

De Commissie werd om advies verzocht over de toepassing van deze berekeningswijze: meer bepaald werd de vraag voorgelegd of bij de berekening op geconsolideerde basis de bepalingen van het Koninklijk Besluit van 6 maart 1990 moeten gevolgd worden en, zo ja, of de verbonden ondernemingen die met toepassing van de bepalingen van dit besluit buiten de consolidatie werden gelaten, meegerekend worden voor de berekening op geconsolideerde basis van omzet en balanstotaal (*Bulletin CBN*, nr. 30, februari 1993, p. 10-11).

In advies 12/4 (*Bulletin* nr. 16, april 1985, p. 10-11; zie vorige punten) werden de ratio en de toepassing van de berekening op geconsolideerde basis reeds toegelicht: "... deze berekeningswijze is de bestuursrechtelijke uitvoering van de intentie van de Regering (...) om, in verband met de soepeler regeling ten gunste van kleine en middelgrote ondernemingen, eerder oog te hebben voor de echte kleine en middelgrote ondernemingen, met uitslui-

Het K.B. van 17 februari 2000 heeft de criteria die de Boekhoudwet hanteert om een onderneming als klein en middelgroot te kwalificeren, als volgt aangepast:

- jaaronzet, exclusief BTW: 6.250.000 euro (=252.124.375 BEF)
- balanstotaal: 3.125.000 euro (=126.062.188 BEF)
- personeelsbestand: 50 personen (ongewijzigd).

grip verbonden onderneming een band impliceert tussen twee of meer "ondernemingen" in de zin van artikel 1 van de Boekhoudwet. In die optiek volstaat het dus niet dat dezelfde natuurlijke personen aandeelhouders, zaakvoerders of bestuurders zouden zijn van verschillende ondernemingen - ook al zouden deze ondernemingen bijvoorbeeld hetzelfde bedrijf uitoefenen en dezelfde naam dragen - om tussen deze ondernemingen en personen een juridische verbondenheid te doen ontstaan die onder meer tot gevolg zou hebben dat de berekening van de omvangcriteria op geconsolideerde basis zou moeten geschieden. Bij het uitbrengen van deze adviezen inzake het begrip verbonden onderneming heeft de Commissie evenwel op algemene wijze voorbehoud gemaakt voor regelingen die als wetsontduiking of simulatie sanctioneerbaar zouden zijn. Aldus staat zij erop in deze te waarschuwen tegen eventuele pogingen om op artificiële wijze, via speciaal daartoe uitgedachte regelingen zoals tussenplaatsing van personen en "portage"-overeenkomsten, de toepassing van de dwingende wetsvoorschriften

ting van kleine ondernemingen opgericht of geïntegreerd in een grote groep van vennootschappen (...). Wat de berekening op geconsolideerde basis van omzet en balans-totaal betreft moet (...) verwezen worden naar de algemeen aanvaarde consolidatiebeginselen, zoals zij met name in de zevende E.G.-richtlijn zijn verwoord".

Naar het oordeel van de Commissie is het duidelijk dat nu de zevende Richtlijn in de Belgische rechtsorde werd omgezet door het Koninklijk Besluit van 6 maart 1990, de berekening op geconsolideerde basis moet gebeuren volgens de bepalingen van dit besluit. Dit betekent echter niet dat de ondernemingen die bij de toepassing van dit besluit buiten de consolidatiekring worden gelaten, niet mee in aanmerking zouden komen voor de berekening op geconsolideerde basis van omzet en balans-totaal. Artikel 12, § 2 van het Koninklijk Besluit van 12 september 1983 stelt immers dat deze criteria op geconsolideerde basis worden berekend indien de onderneming verbonden is met één of meerdere andere ondernemingen in de zin van het Koninklijk Besluit van 8 oktober 1976. Een verbonden onderneming in de zin van de bepalingen van dit besluit blijft een verbonden onderneming ook al zou zij bij toepassing van de bepalingen van het Consolidatiebesluit buiten de consolidatiekring worden gelaten. Bijgevolg wordt zij mee in aanmerking genomen voor de berekening op geconsolideerde basis van omzet en balans-totaal. Anders uitgedrukt: voor de berekening van de criteria mag geen rekening gehouden worden met de bepalingen van het bepalen van de consolidatiekring opgenomen in het Consolidatiebesluit van 6 maart 1990. Maar evenmin mag rekening worden gehouden met de vrijstellingen opgenomen in artikelen 8 en 9 van hetzelfde besluit.

2. ONDERNEMINGEN NIET ONDERWORPEN AAN DE BOEKHOUDWET

Het Koninklijk Besluit van 8 oktober 1976 legt de verplichting op om de jaarrekening de belangrijkste verhoudingen tot uiting te doen komen die bestaan tussen de onderneming enerzijds en de ondernemingen die met haar verbonden zijn of waarmee een participatieverhouding bestaat anderzijds. Deze verhoudingen hebben betrekking op de participaties (rubrieken 0401 en 0411 - en nr. 5 van de toelichting), de vorderingen (rubrieken 0402, 0412, 6601 tot 6613), de waarborgen verstrekt in hun voordeel (rubrieken 6631 en 6632) en de bekomen waarborgen (rubriek 7102), de schulden (rubrieken 7301 tot 7312), de financiële opbrengsten bekomen van dergelijke ondernemingen (rubrieken 7701 en 7702) en de financiële opbrengsten toegekend aan die ondernemingen (rubrieken 7711 en 7712).

De verbonden ondernemingen en de ondernemingen waarmee een participatieverhouding bestaat worden, voor de toepassing van het Konink-

lijk Besluit van 8 oktober 1976, in de bijlage bij dit besluit gedefinieerd. De vraag werd gesteld of het voorhanden zijn van een onderneming in de zin van artikel 1 van de Wet van 17 juli 1975 vereist is voor het bestaan of het tot stand komen van een dergelijke band. Met andere woorden, de vraag luidt: kunnen of moeten als een verbonden onderneming of als een onderneming waarmee een participatieverhouding bestaat, worden beschouwd (*Bulletin CBN*, nr. 4, december 1978, p. 20-21):

- de natuurlijke persoon of de rechtspersoon, die zelf niet onderworpen is aan de bepalingen van de Wet op de boekhouding en de jaarrekening van de ondernemingen maar die in de betrokken vennootschap, hetzij een participatie aanhoudt die hem een doorslaggevende invloed verleent, hetzij een participatie die hem geen dergelijke invloed verleent;
- de andere vennootschappen die afhankelijk zijn van de personen vermeld sub a).

De tekst van het Koninklijk Besluit van 8 oktober 1976 maakt het niet mogelijk deze vraag met zekerheid te beantwoorden.

Een ontkennend antwoord op deze vraag kan gesteund worden op de bepaling in het besluit van het begrip "filiale" en "sub-filiale" alsmede van het begrip "onderneming waarmee een participatieverhouding bestaat". Bij de definitie van deze begrippen spreekt de tekst van "onderneming". Welnu, het woord "onderneming" moet opgevat worden in de betekenis die eraan gegeven wordt in artikel 1 van de Wet van 17 juli 1975.

Daarentegen kan worden opgemerkt dat, bij de opsomming van de verbonden ondernemingen, het besluit van 8 oktober 1976 onder *littera b*), op bijzondere wijze, de woorden "natuurlijke - en rechtspersonen" gebruikt heeft en niet de algemene term "ondernemingen". Dit gebeurde met de bedoeling om aan deze verhouding een ruimere interpretatie te geven en, in het bijzonder, om tevens toestanden te omvatten van het type zoals hierboven beschreven.

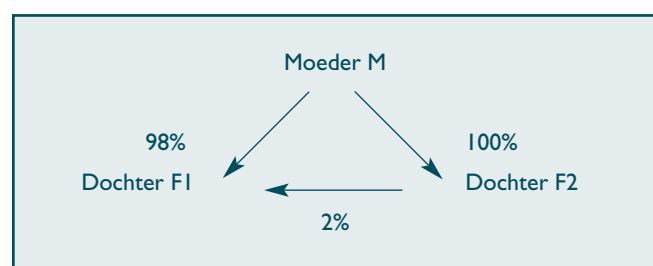
Als uit concrete omstandigheden blijkt dat een Belgische onderneming waarvan de verbondenheid met een buitenlandse onderneming in vraag wordt gesteld, door deze laatste in een geconsolideerde jaarrekening wordt verwerkt, dan kan de juridische verbondenheid tussen beide ondernemingen bezwaarlijk worden betwist.

Hiermee rekening houdend en in de huidige stand van de teksten heeft de Commissie volgend advies uitgebracht. In de mate waarin de vraag betrekking heeft op een strafrechtelijk gesanctioneerde en dus beperkend te interpreteren - verplichting, mag gesteld worden dat de hoger vermelde verhoudingen met natuurlijke- en rechtspersonen die geen ondernemingen zijn in de zin van artikel 1 van de Wet van 17 juli 1975 of met ondernemingen die verbonden zijn met deze natuurlijke- of rechtspersonen, buiten het geval van tussenplaatsing van personen, niet moeten vermeld worden in de jaarrekening.

Anderzijds blijkt uit de context van de betrokken bepaling de bekommernis van de Regering om de verhoudingen van de onderneming met natuurlijke - en rechtspersonen die een effectieve invloed op haar beleid kunnen uitoefenen, in de jaarrekening tot uiting te doen komen. Daarom verdient het aanbeveling om in een dergelijke hypothese, en zeker wanneer het aanhouden van de participatie het effectief uitoefenen van een invloed op het beleid van de onderneming ondersteunt, geen beperkte interpretatie te geven aan het begrip "verbonden onderneming" of "onderneming waarmee een participatieverhouding bestaat". Bovendien lijkt het geen twijfel dat, indien deze verhoudingen belangrijk zijn voor de beoordeling van de toestand van de onderneming, hun vermelding in de jaarrekening opgelegd wordt bij artikel 3 van het koninklijk besluit, dat het beginsel van duidelijkheid en getrouwheid van de jaarrekening bevestigt.

3. DEELNEMING VAN MINDER DAN 10 PROCENT

Aan de Commissie werd de vraag gesteld of het bezit van maatschappelijke rechten in een verbonden onderneming of in een onderneming waarmee een participatieverhouding bestaat, moet worden beschouwd als een participatie die opgenomen wordt in de balansposten IV, A, 1 of IV, B, 1, ook al vertegenwoordigen deze maatschappelijke rechten minder dan 10% van het kapitaal, van het maatschappelijk fonds of van een categorie aandelen van de betrokken vennootschap. Schematisch ziet de concrete situatie die de Commissie voorgelegd werd er als volgt uit (*Bulletin CBN*, nr. 6, januari 1980, p. 11-13):

De vraag heeft betrekking op het quotum van 2% maatschappelijke rechten dat F2 in F1 bezit.

In haar antwoord heeft de Commissie allereerst de aandacht gevestigd op de concrete finaliteit van de bepalingen uit het Besluit van 8 oktober 1976 met betrekking tot verbonden ondernemingen en ondernemingen waarmee een participatieverhouding bestaat. Deze bepalingen zijn bedoeld om de belangrijkste verhoudingen tussen de verslaggevende onderneming en de ondernemingen waarmee ze op een of andere wijze verbonden is, in de jaarrekening uit te drukken. *In casu* is het duidelijk dat de vennootschappen F1 en F2 verbonden ondernemingen zijn (cf. de definitie van de begrippen verbonden onderneming, filiale en sub-filiale in de bijlage bij het Koninklijk Besluit van 8 oktober 1976). Uit de omschrijving van rubriek VIII - Thesaurie-beleggingen - blijkt *a contrario* dat aandelen en deelbewijzen in een verbonden onderneming of in een onderneming waarmee een participatieverhouding bestaat, steeds onder de rubriek financiële vaste activa moeten opgenomen worden, tenzij het gaat om effecten die verworven werden of waarop ingetekend werd met het oog op wederafstand of waarvan beslist werd ze binnen twaalf maanden te vervreemden. Om uit te maken of *in casu* de maatschappelijke rechten die de onderneming F2 in F1 bezit en die minder dan 10% van het kapitaal van F1 vertegenwoordigen, in de financiële vaste activa moeten opgenomen worden onder post A, 1 (B, 1) of integendeel onder C, 1, dient nagegaan of deze rechten als een "deelneming" in de zin van het Besluit kunnen beschouwd worden. In de bijlage bij het Besluit van 8 oktober 1976 wordt het begrip "deelneming" gedefinieerd als "de maatschappelijke rechten die in andere vennootschappen worden aangehouden om met deze laatste een duurzame band te scheppen, wanneer de bezitter medezeggenschap verkrijgt in die andere vennootschappen". Verder vermeldt het besluit een aantal gevallen waarin vermoed wordt dat maatschappelijke rechten in andere vennootschappen participaties zijn, tenzij het tegendeel wordt bewezen. In dat verband heeft de Commissie aangestipt dat de zogenaamde 10% grens slechts een wettelijk weerlegbaar vermoeden is van het feit dat de onderneming die een dergelijk quotum in een andere onderneming bezit, met deze laatste op duurzame wijze wil verbonden zijn en medezeggenschap in die onderneming heeft verworven. Dit belang van 10% is echter geen absolute voorwaarde om maatschappelijke rechten als een participatie te kwalificeren.

Van essentieel belang daartoe is de vraag of deze rechten een duurzame band tussen de betrokken ondernemingen concretiseren en of ze medezeggenschap verschaffen (cf. definitie participatie). In het betrokken geval heeft de Commissie geoordeeld dat de maatschappelijke rechten die F2 in F1 bezit als een participatie in de zin van het besluit moeten beschouwd worden. Het is immers duidelijk dat deze rechten op onrechtstreekse wijze deel uitmaken van de participatie die de moederonderneming bezit in F1. Aangezien F2 een zuivere filiale is van M kan bezwaarlijk getwijfeld worden aan het duurzaam karakter van de binding tussen F2 en F1 en aan de medezeggenschap van F2,

samen met M, in F1. Bovendien is het waarschijnlijk dat de rechten die F2 in F1 bezit onderworpen zijn aan overeenkomsten of aan éézijdige verbintenissen die de beschikking erover beperken.

Intussen werd de definitie van verbonden ondernemingen aangepast ("onder controle over een onderneming, de bevoegdheid in rechte of in feite om een beslissende invloed uit te oefenen op de aanstelling van de meerderheid van haar bestuurders of zaakvoerders of op de oriëntatie van haar beleid"). Deze wijziging verandert niets aan de finaliteit van dit advies.

4. TRANSACTIES MET VERBONDEN ONDERNEMINGEN

Via verrichtingen met integraal gedomineerde dochters kunnen bepaalde beginselen uit de boekhoudreglementering worden omzeild, zoals bijvoorbeeld het verbod om niet-gerealiseerde meerwaarden op vaste activa in het resultaat op te nemen. Wanneer overigens de omstandigheden doen vermoeden dat de verrichting slechts gebeurde, of zelfs de dochter slechts werd opgericht met als enig doel de onderneming in staat te stellen een boekhoudkundige winst of een boekhoudkundig verlies te construeren, heeft men dan niet te maken met een wetsovertreding, met een verrichting die slechts bedoeld is om in de jaarrekening over de financiële toestand en de resultaten van de vennootschap een vertekend beeld te geven, dat derhalve hooguit in juridisch opzicht schijnbaar de werkelijkheid weerspiegelt (*Bulletin CBN*, nr. 8, april 1981, p. 15-18)?

Het komt de Commissie niet toe om zich *in abstracto* uit te spreken over de geldigheid en de tegenwerpelijkheid aan derden van dergelijke verrichtingen. Gelet op de finaliteit van de jaarrekening, is het nochtans duidelijk dat dergelijke verrichtingen die bedoeld zijn om de jaarrekening op een artificiële wijze te manipuleren, principieel voorbehoud vergen. Zo dergelijke verrichtingen toch gebeurden, moeten zij in de niet-geconsolideerde jaarrekening derwijze tot uiting worden gebracht, dat zij van de onderscheiden rechtspersoonlijkheden doen blijken. Mocht de aldus opgestelde jaarrekening echter misleidend blijken, dan zou de fundamentele vereiste van artikel 3 van het Koninklijk Besluit van 8 oktober 1976, namelijk dat de jaarrekening een correct beeld moet geven van het vermogen en de resultaten van de onderneming, minstens impliceren dat in de toelichting alle voor de vennoten en derden noodzakelijke elementen om zich van de reële aard van de opgegeven resultaten te vergewissen, duidelijk worden vermeld. Zulks kan tevens impliceren dat de bekomen meerwaarde, in toepassing van artikel 16 van het Besluit van 8 oktober 1976, economisch als niet gerealiseerd wordt beschouwd en bijgevolg als een louter uitgedrukte meerwaarde zou worden behandeld.

Met betrekking tot de bestemming van de winst is grote omzichtigheid geboden op het vlak van de resultaten uit

verrichtingen en uit betrekkingen met verbonden ondernemingen. Dit is een logisch gevolg van het nu bestaande Consolidatiebesluit dat voorschrijft dat dergelijke verrichtingen uit de consolidatie worden geweerd. Immers, geconsolideerd zijn dergelijke verrichtingen (denk aan niet verkochte voorraden aan derden maar wel onderling verkocht) in de regel te elimineren. In de regel worden de interne resultaten volledig weggelaten. Zoals in de richtlijn, voorziet art. 27 van het Koninklijk Besluit van 6 maart 1990 in twee uitzonderingen inzake de winsten en verliezen begrepen in de waarde van een actief dat op de geconsolideerde balans voorkomt en is verworven van een andere in de consolidatie opgenomen onderneming: enerzijds is het toegestaan de resultaten verbonden aan verrichtingen tegen normale voorwaarden niet te elimineren wanneer zulks onevenredige kosten zou meebrengen; anderzijds kunnen deze resultaten naar verhouding van het deel van de gehouden deelneming buiten de consolidatie worden gelaten.

5. BESLUITEN

Hieraan volgt een opsomming van de vragen die dienden beantwoord te worden.

a. Het te gebruiken schema van de jaarrekening

Daarbij kan verwezen worden naar het schema dat verplicht te gebruiken is voor de neerlegging van de jaarrekening (artikel 7, § 2 van het Koninklijk Besluit van 8 oktober 1976). De ondernemingen die voldoen aan de criteria vermeld in artikel 12, § 2, van de Wet van 17 juli 1975, kunnen evenwel hun balans en hun resultatenrekening opstellen volgens de verkorte schema's opgenomen in hoofdstuk II van de bijlage bij dit besluit, met een verkorte toelichting waarin de in hoofdstuk II, afdeling 3 bepaalde gegevens en staten zijn opgenomen en, wat betreft de aan dit besluit onderworpen ondernemingen andere dan de handelaars natuurlijke personen, de in hoofdstuk II, afdeling 4 van de bijlage bij dit besluit bepaalde gegevens en staten betreffende de sociale balans.

In het Koninklijk Besluit van 12 september 1983 wordt hieromtrent volgende regel ingevoerd. Als de onderneming het vorige boekjaar de criteria niet overschreed waarin artikel 12, § 2 van de Wet van 17 juli 1975 voorziet, dan mag ze voor het betrokken boekjaar de regeling bepaald bij artikel 12 blijven toepassen, ook al voldoet ze voor dat boekjaar niet langer aan de criteria daartoe vereist. Als de onderneming het vorige boekjaar de criteria overschreed waarin artikel 12, § 2 van de Wet voorziet, dan mag ze voor het betrokken boekjaar de regeling bepaald bij artikel 12 niet toepassen, ook al voldoet ze voor dat boekjaar wel aan de criteria daartoe vereist.

Uit de tekst van de betrokken bepalingen blijkt dat deze criteria voor dit doeleinde moeten berekend worden op geconsolideerde basis.

b. De benoeming van de commissaris-revisor

Op dit ogenblik geldt als regel dat de ondernemingen die voor het laatst afgesloten boekjaar voldoen aan de criteria van artikel 12, § 2 van de Wet van 17 juli 1975 niet verplicht zijn één of meer commissarissen te benoemen (artikel 64, § 2, eerste lid Venn.W.). Voor de toepassing van deze bepaling moet elke vennootschap afzonderlijk beschouwd worden (artikel 64, § 3 Venn.W.). Op deze regel bestaan een aantal uitzonderingen. Diegene die ons in dit verband interesseert is deze die stelt dat deze regel niet van toepassing is op vennootschappen die deel uitmaken van een groep die gehouden is een geconsolideerde jaarrekening op te maken en te publiceren.

De motivatie voor deze uitzondering op enkelvoudige benoeming ligt voor de hand. Vermits een geconsolideerde jaarrekening een controle door een bedrijfsrevisor behoeft, moet de revisor van de moederonderneming op de betrouwbaarheid kunnen rekenen van de individuele jaarrekening van de dochtervennootschappen.

In dit verband moet dus nagegaan worden of de onderneming al dan niet een geconsolideerde jaarrekening dient op te stellen. Dit kan niet los gezien worden van de artikelen 8 en 9 van het Koninklijk Besluit van 6 maart 1990.

Artikel 9 van het Koninklijk Besluit van 6 maart 1990 voorziet in een vrijstelling van consolidatie voor kleine groepen. Dat betekent dat een onderneming een geconsolideerde jaarrekening moet opstellen als ze meer dan één van volgende criteria overschrijdt: 2.000 miljoen omzet, 1.000 miljoen balanstotaal en 500 werknemers. Boekjaren die starten na 31 december 1998 vallen onder kleinere bedragen. Het balanstotaal wordt herleid tot 400 miljoen en de omzet tot 800 miljoen. De werknemers verminderen tot 250. Maar ingevolge een aanpassing van de criteria zal het overgangssysteem uitgebreid worden tot 1999. Dat betekent dat de criteria enkel zullen wijzigen voor boekjaren die starten vanaf 1 januari 2000. Het balanstotaal zal alsdan 500 miljoen bedragen. De omzet 1.000 miljoen. De werknemers blijven behouden op de geplande 250.

Welke ondernemingen vallen nu onder deze bepaling? Een mogelijke interpretatie is deze in de zin van het Koninklijk Besluit van 14 oktober 1991 betreffende de definitie van de begrippen moeder- en dochtervennootschappen voor de toepassing van de vennootschappenwet. Hierdoor worden geassocieerde vennootschappen uitgesloten. Alle dochtervennootschappen worden mee-

geteld, ongeacht het feit of ze in de consolidatiekring worden opgenomen.

Wat Belgische groepen betreft, wordt rekening gehouden met de criteria bedoeld in artikel 9 van het Koninklijk Besluit van 6 maart 1990. Wanneer een consolidatie van een buitenlandse "moeder" moet volgens een buitenlandse wet, hebben de bepalingen van die buitenlandse wet bijgevolg indirecte toepassing voor het benoemen van een commissaris-revisor.

Als een groep overgaat tot een vrijwillige consolidatie, heeft dit geen invloed op de benoeming van een commissaris-revisor. In dat geval zal de neerlegging niet volgen zoals bedoeld in de Europese regelgeving. Bijgevolg moet geen commissaris-revisor benoemd worden in die ondernemingen die deel uitmaken van de vrijwillig opgestelde geconsolideerde jaarrekening.

De vrijstelling van subconsolidatie voorzien in artikel 8 van het Consolidatiebesluit heeft daarentegen wel invloed op de benoeming van de commissaris-revisor. Elke onderneming die dat artikel 8 inroept om vrijgesteld te worden van het opstellen van een geconsolideerde jaarrekening verantwoordt daardoor zelf de aanstelling van

een commissaris-revisor. Ze erkent immers alsdan de opstelling van een geconsolideerde jaarrekening op een hoger niveau.

c. Het jaarverslag

Tot slot wordt ook het opstellen van het jaarverslag afhankelijk gesteld van het al dan niet moeten publiceren van een volledig schema (artikel 77, laatste lid Venn.W.). Het jaarverslag moet niet opgesteld worden door vennootschappen die beantwoorden aan de criteria van artikel 12, § 2 van de Wet van 17 juli 1975. De vraag is of dit moet beoordeeld worden op enkelvoudige of meervoudige basis.

Binnen de Boekhoudwet bestaat geen twijfel omtrent het principe dat deze criteria dienen berekend te worden op geconsolideerde basis. Discussie blijft echter in het huidig recht mogelijk. Die wordt (gelukkig) weggenomen door de Wet van 7 mei 1999. In artikel 94, eerste lid, 1° Venn.W. wordt de kleine vennootschap uitgesloten van het jaarverslag. In artikel 15, § 5 Venn.W. wordt de kleine vennootschap gedefinieerd. In dat artikel 15, § 5 wordt gestipuleerd dat deze criteria moeten berekend worden op verbonden basis. Dus zonder rekening te houden met de geassocieerde vennootschappen.

De zogenaamde 10% grens is slechts een wettelijk weerlegbaar vermoeden van het feit dat de onderneming die een dergelijk quotum in een andere onderneming bezit, met deze laatste op duurzame manier wil verbonden zijn en medezeggenschap in die onderneming heeft verworven.